

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ РЕГІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ СТРАХОВОЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Страховий ринок України останніми роками демонстрував швидкі темпи зростання відносних кількісних параметрів. Навіть фінансова криза більш вплинула на банківський сектор, аніж на страховий. Проте його якісні, а також абсолютні показники в Україні так і не досягли рівня розвинених західних держав. Однак страхові компанії є потенціально потужними інституційними інвесторами, спроможними акумулювати заощадження населення та трансформувати їх в інвестиційні ресурси, які так необхідні для економічного розвитку регіонів та країни в цілому. Саме тому активізація інвестиційної діяльності страхових компаній на регіональному рівні має велике значення у цьому напрямку.

Аналіз останніх досліджень. Вивченню проблем і перспектив розвитку вітчизняного страхового ринку присвятили свої праці Я. Шумелда, В. Грушко, В. Поворозник, Л. Позднякова, О. Музика-Львівська, О. Капустинський, В. Коломієць, механізм державного регулювання розглядали С. Сухонос, А. Дегтяр, Р. Соболь та ін. Але питання розвитку страхової та інвестиційної діяльності на регіональному рівні є ще недостатньо вивченими, але дуже актуальними на сьогодні, і потребують подальшого дослідження та розробки структурно-функціональної моделі функціонування системи страхування в цих умовах.

Метою статті є розробка структурно-функціональної регіональної моделі розвитку системи страхової та інвестиційної діяльності.

Вклад основного матеріалу. Як показав аналіз розвитку страхового ринку, сьогодні, у більшості промислово розвинених країн, існує пряма залежність між економічною та структурно-відтворювальною політикою держави й рівнем розвитку ринкових відносин. Тобто, чим могутніший державний вплив на розвиток і формування ринкових механізмів і регуляторів, при тому, що в саморегульованій економічній системі держава перетворюється в координуючий орган усієї господарської системи, тим вище рівень розвитку ринкових взаємин.

У частині основних шляхів подальшого розвитку страхування в Україні ми також дотримуємося цього

висновку й покладаємо його в основу синтезації регіональної страхової ринкової саморегуляції й державного регулювання страхової діяльності та інвестиційного програмування.

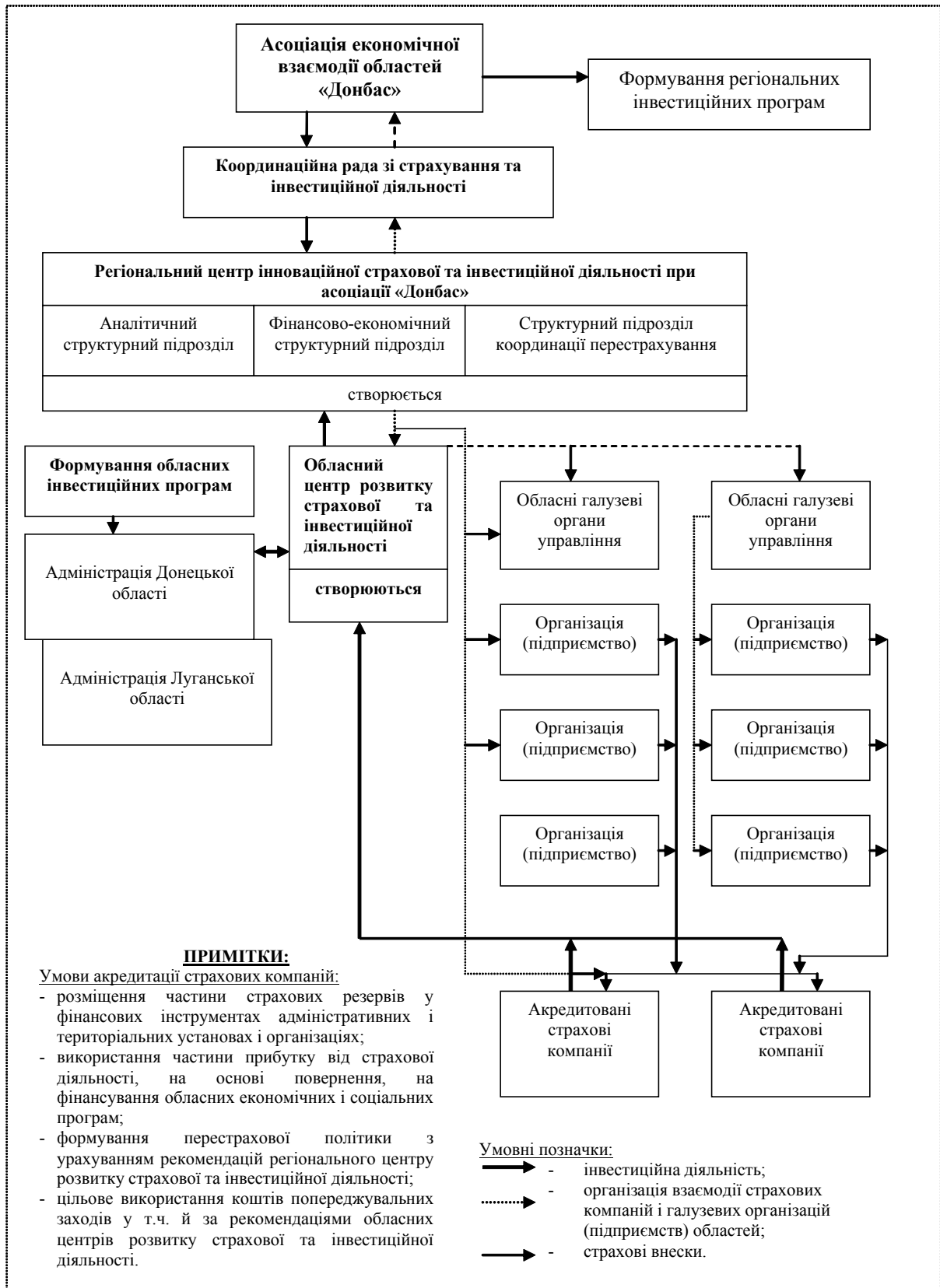
У сучасній економічній літературі ряд науковців ставлять інвестиційну функцію поруч із іншими функціями, які виконують страхові компанії. Зокрема, М. Александрова, під час розгляду функцій страхування виокремлює інвестиційну функцію, котра передбачає вкладення тимчасово вільних коштів страховика в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку [1]. О. Гвозденко зазначає, що основним джерелом отримання прибутку для страхової організації більшості цивілізованих країн є не стільки збір страхових платежів, а власне інвестиційна діяльність, тобто вкладання частини тимчасово вільних коштів резервного страхового фонду в прибуткові науково-технічні проекти, комерційні угоди та різноманітні цінні папери [2].

Розмір додаткового інвестиційного прибутку є одним з важливих критеріїв спроможності страховика ефективно управляти активами [5]. У розвинутих країнах компанії страхового сектору отримують прибуток переважно за рахунок реалізації успішної інвестиційної політики [4]. Таким чином, інвестиційна діяльність страхових компаній має велике значення і на мікрорівні, оскільки вона є одним з головних факторів забезпечення ефективного функціонування страхової компанії [3].

Зауважимо, що перебуваючи в ролі інвестора, страховик не лише набуває додаткового джерела прибутків, але й наражається на додаткові ризики [3]. Враховуючи той факт, що кошти страхових резервів не є власністю страховика, то важливе значення має державна регламентація розміщення цих резервів [6].

Інвестування та розміщення коштів страхових резервів з урахуванням вимог чинного законодавства означає дотримання страховиком законодавчо регламентованих напрямів розміщення, нормативів розміщення та принципів розміщення [3].

Дотримуючись системного підходу та виходячи з вищенаведених факторів, пропонуємо розробити

Рис.1. Структурно-функціональна модель регіональної системи інтеграції страхової й інвестиційної діяльності областей, що входять в „Донбас”

структурно-функціональну модель регіональної системи розвитку страхової та інвестиційної діяльності для Донбаського регіону України (Донецької та Луганської областей), які є найбільш однорідними за своїми політичними, економічними і соціальними ознаками (рис. 1), і крім того, володіють високим потенціалом ринку страхових послуг і незначним обсягом страхових операцій.

Концептуально структурно-функціональна модель це замкнений контур, що послідовно поєднує в технологічному ланцюгові організаційні та економічні взаємини всіх суб'єктів страхової та інвестиційної діяльності. Структурно вона складається із системи обласних інжинірингових, координаційних центрів розвитку страхової та інвестиційної діяльності, організаційно-взаємозалежних регіональних координаційних центрів і координаційною радою з питань страхування при асоціації „Донбас”.

Основними функціями регіонального центру при асоціації „Донбас”, виконавчого органа Координаційної ради, є сегментація страхового ринку в регіоні, формування цільових програм страхування на госпрозрахунковій основі, реалізація їх за допомоги обласних центрів, установа тисних зв'язків взаємовигідного співробітництва галузевих підприємств, організацій і установ зі страховими компаніями, регулювання процесів перестраховування, формування регіональних інвестиційних проектів за рахунок фінансових коштів страхових компаній і методологічне керівництво реалізацією програм.

На рівні областей, формуються обласні системи розвитку страхової та інвестиційної діяльності в складі галузевих органів управління Адміністрацій областей, Координаційних рад Адміністрацій областей з питань страхової та інвестиційної діяльності (за необхідності), обласних центрів розвитку страхової та інвестиційної діяльності й акредитованих при них страхових компаній. У цьому випадку організація обласних систем розвитку страхової й інвестиційної діяльності створює умови для участі адміністрацій областей в організації процесу страхування.

Обласні центри розвитку страхової та інвестиційної діяльності за участі адміністрації областей і галузевих органів управління виступають для об'єктів страхування гарантом успішної розробки й освоєння страхових програм і забезпечують повне охоплення страхового поля в регіоні.

Найважливішим завданням, що вирішують зазначені центри, є організація розробок і впровадження перспективних комплексних цільових (галузевих) програм страхування в регіоні, залучення до їхньої реалізації широкого кола місцевих страхових компаній та їх союзів, перестраховування ризиків у рамках регіону,

а також у великих українських і закордонних страхових компаніях. Така організація системи дозволяє одержати істотні обсяги фінансових коштів за рахунок акумулювання відрахувань страхових компаній для інвестування їх у цільові програми економічного розвитку областей.

Основою обласних систем розвитку страхової та інвестиційної діяльності регіону є цільові програми добровільних видів страхування, реалізовані за рахунок позабюджетних коштів населення, орендарів або власників об'єктів нерухомості, устаткування, транспортних засобів, земельних угідь та іншого майна.

До них відносяться програми:

— традиційних майнових видів страхування обігових коштів (у т. ч. і комунальних підприємств), страхування житлових і нежитлових приміщень, будівель, вантажів та інших видів майна;

— страхування основних і обігових коштів, що здобуваються (передаються) на лізингових умовах, за кредитними лініями та іншими джерелами фінансування;

— страхування основних і обігових коштів, переданих у заставу за кредитними лініями, інвестиційних програмах;

— страхування втраченого прибутку під час простою виробництва в результаті настання страхових подій;

— страхування врожаю й сільськогосподарської продукції;

— страхування транспортування нафти й газу;

— екологічне страхування;

— страхування різних видів наземного, повітряного й водного транспорту;

— страхування професійної відповідальності;

— страхування відповідальності осіб, що займаються певними видами діяльності, що підлягають ліцензуванню в органах підвідомчих Адміністрації регіону;

— медичне страхування;

— обов'язкове й добровільне; страхування від нещасних випадків та інші програми.

Зазначимо, що запропонований підхід не виходить за межі існуючого страхового ринку. Його основою є розробка й впровадження нових страхових програм і технологій за допомогою акредитованих при обласних центрах страхових компаній. Перелік перспективних програм і типова програма страхування життя за участі адміністрації суб'єкта, ми розглянули за вищевикладеними критеріями.

Вочевидь, що без відповідної нормативної підтримки таких програм на рівні адміністрації суб'єкта, який регламентує взаємовідношення між суб'єктами страхового ринку, їх ефективна реалізація практично неможлива. Отже, Адміністрація регіону бере на себе зобов'язання: надавати підтрим-

ку місцевим страховим організаціям під час реалізації обласних програм страхування, спільно зі страховими компаніями визначати конкретні цільові інвестиційні проекти, на які планується направити частину страхових резервів, отриманих страховими організаціями, підтримувати страхові організації в страхуванні обласної нерухомості без залучення бюджетних коштів, надавати необхідну інформацію по запропонованим об'єктам страхування, залучати фахівців адміністрації до розробки обласних програм страхування та для організації робіт зі страхування підвідомчих і інших організацій і підприємств регіону, рекомендувати підприємствам установам і організаціям регіону використовувати послуги акредитованих страхових компаній під реалізацію регіональних страхових програм.

Окрім того, перед регіональною системою розвитку страхової та інвестиційної діяльності постає завдання із забезпечення захисту українських страхових компаній в умовах твердої конкуренції з боку закордонних страхових компаній, яка існує з моменту вступу України до Світової організації торгівлі.

Враховуючи потенційні можливості закордонних страхових компаній і динаміку входження України в міжнародну страхову систему, зазначимо, що специфіка діяльності українських страхових компаній і їх можливості затруднюють процес входження вітчизняних страховиків до західного страхового ринку. Аналіз подібних процесів в інших сферах економіки обумовлює необхідність вживання упереджуючих заходів організаційного й економічного характеру з метою захисту вітчизняного страхового ринку від демпінгових цін на страхові продукти й створення активно функціонуючого інституту посередників (агентів, брокерів) страхових правовідносин.

Розглядаючи вітчизняну систему страхування в інституціональному аспекті, зазначимо, що, безперечно, негативним фактором є відсутність регіонального інституту її державного регулювання, і безсумнівною перевагою запропонованої організаційно-функціональної моделі є забезпечення інформаційної, правової й методичної підтримки з боку регіональних (обласних) органів управління. Безсумнівно, важливою обставиною є й той факт, що обласні центри розвитку страхової й інвестиційної діяльності, як брокер, будуть стояти на боці інтересів страхувальників і захищати їхні майнові права.

Як зазначалося раніше, основою регіональної системи розвитку страхової та інвестиційної діяльності є цільові, комплексні програми добровільного страхування. Може створитися враження, що запропонована організаційна структура трохи обмежує вплив конкуренції на розвиток ринку страхових послуг. Однак,

розглядаючи діяльність страхових компаній, що діють на території областей, що входять в Асоціацію економічної взаємодії областей регіону „Донбас”, їхню низьку ефективність, дозвіл цієї проблеми можливий лише в межах запропонованої системи страхування, що поєднує можливості страхових організацій для забезпечення фінансової стійкості операцій із страхування й поверненню страхових виплат.

Для ефективної реалізації цієї стратегії, розгляд основних функцій суб'єктів страхових правовідносин регіональної системи можливий лише у поєднанні з основними цілями нашого дослідження. До них відносяться:

— по-перше, створення системи страхового захисту регіональних об'єктів різних форм власності за рахунок реалізації регіональних перспективних інноваційних програм в області страхової та інвестиційної діяльності, об'єднання фінансових коштів і зусиль страхових організацій для забезпечення фінансової стійкості операцій із страхування й відшкодування страхових виплат, створення єдиної технології в межах конкретної комплексної програми страхування на основі єдиної системи тарифікації правил (умов) страхування й оцінки ризиків, прийнятих на страхування. Очевидним, у цьому зв'язку, є створення надійної перестраховальної інфраструктури з розміщення страхових ризиків серед страхових і перестраховальних компаній, що мають стійке фінансове становище, формування програм превентивних заходів, що знижують ризик і розміри можливого збитку.

— по-друге, пошук нових форм залучення позабюджетних засобів (страхових резервів) для реалізації інвестиційних програм областей регіону.

Відповідно до запропонованої нами структурно-функціональної моделі регіональної системи розвитку страхової й інвестиційної діяльності, регіональними суб'єктами страхових правовідносин є:

1. Страхувальники — фізичні або юридичні особи будь-якої організаційно-правової форми, які реалізують страховий захист об'єктів різних видів власності на підставі договорів зі страховими організаціями й на умовах розпорядчих і програмних документів територіальних (місцевих) органів влади й управління.

2. Страховики — страхові організації, що одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності на території України й беруть участь у реалізації конкретної комплексної програми страхування.

3. Виконавча дирекція Асоціації областей регіону „Донбас”, що входять до її складу, формує єдину політику розвитку страхової й інвестиційної діяльності в областях і здійснює регулювання страхової й інвестиційної діяльності в регіоні за допомогою Координацій-

ної ради з питань страхування на основі Конституції України, законів, постанов і розпоряджень уряду, розпоряджень і постанов місцевих органів законодавчої й виконавчої влади.

Функціонально Координаційна рада з питань страхування здійснює стратегічне планування розвитку страхової та інвестиційної діяльності й експертний аналіз внесених на розгляд керівництва областей перспективних програм страхування.

4. Територіальні (місцеві) органи влади та управління (адміністрації областей), галузеві органи управління адміністрацій областей, адміністрації міст і районів регіону.

Тобто, їх основною функцією є регулювання взаємовідносин страхових суб'єктів щодо проведення соціальної, податкової й фінансової політики з метою підтримки ринкової рівноваги через видання комплексних, цільових програм страхування.

Розглядаючи різні управлінські технології, їх переваги й недоліки, на нашу думку, програмно-цільове управління розвитком регіонального страхового ринку на нинішньому етапі має винятково необхідний характер, тому що передбачає розробку цілей управління, визначення механізму їх досягнення й строків проміжного стану керованих об'єктів.

5. Регіональний центр інноваційної страхової й інвестиційної діяльності, як виконавчий орган Координаційної ради зі страхування при Асоціації, є координуючим органом інноваційної діяльності обласних центрів розвитку страхової й інвестиційної діяльності.

Основний вид діяльності такого центру полягає у трансформації ідей, результатів досліджень регіонального страхового ринку й розробок у новий або вдосконалений страховий продукт, впроваджений на ринку, у новий удосконалений технологічний процес його реалізації (продажу страхового продукту).

Інноваційна діяльність регіонального центру припускає цілий комплекс аналітичних, технологічних, фінансових і комерційних заходів, які в сукупності призводять до інновацій.

Отже, основними інноваційними видами діяльності (функціями) регіонального центру є:

а) інструментальна підготовка й організація реалізації комплексних, цільових (галузевих) та інших програм страхування, у тому числі й перестраховування, на виконання розв'язання прийнятих Координаційною радою питань зі страхування; організація реалізації програм, що припускають взаємодію з обласними центрами розвитку страхової та інвестиційної діяльності й обласними органами влади та управління, формування цільових страхових пулів для забезпечення страхового захисту, особливо великих галузевих і інших об'єктів, а також участь у форму-

ванні інвестиційних програм, реалізованих на території областей регіону;

б) формування технологічного процесу реалізації інноваційного страхового продукту, підготовку персоналу для застосування нових страхових технологій продажів;

в) маркетинг нових страхових продуктів і технологій;

г) придбання ліцензій, різних „ноу-хау” та послуг технологічного змісту;

д) придбання необхідних технічних засобів для реалізації інновацій;

е) виробниче проектування, необхідне для створення концепції, розробки, виробництва й маркетингу нових страхових продуктів і технологічних процесів.

7. Обласні центри розвитку страхової та інвестиційної діяльності свої функції з управління реалізують за допомогою реалізації таких процедур, як: сегментація страхового ринку області, акредитація й координація діяльності страхових та інших організацій для реалізації цільових (комплексних) програм страхування, представлених регіональним центром, участь у формуванні інвестиційних програм спільно зі страховими компаніями, а також цільових превентивних заходів щодо попередження страхових випадків.

У результаті дослідження встановлено, що основними умовами взаємодії Регіонального центру інноваційної страхової та інвестиційної діяльності з обласними центрами є договірні взаємини, що визначають згоду сторін щодо фінансування агентських і брокерських послуг, а також щодо реалізації програм превентивних заходів й інвестування страховими організаціями фінансових коштів на розвиток матеріально-технічної й господарської бази області, розв'язок соціально-значимих завдань, тобто на формування інвестиційного портфеля області.

Регіональний центр розробляє й затверджує базові страхові й інвестиційні програми, рекомендовані для реалізації в областях. На їхній підставі обласні центри разом із представниками адміністрації областей відповідно до потреб областей розробляють цільові програми страхування, деталізовані за конкретними видами страхування й галузями, які впроваджуються в практику за допомогою видання відповідних нормативних актів обласних адміністрацій.

Під ці програми проводиться акредитація страхових компаній для їхньої реалізації в межах єдиної системи. Під час реалізації програм обласні центри сприяють акредитованим компаніям в організації співробітництва з конкретними підприємствами й організаціями області за допомогою галузевих обласних органів управління. Обласні центри під час акредитації страхових компаній сегментують страховий ринок, визначаючи для одної чи іншої страхової компанії коло об'єктів страхування.

Акредитовані страхові компанії складають договори страхування із клієнтами, одержують страхову премію, ухвалюють поклаті на себе зобов'язання з виплат відшкодувань збитків від страхових випадків і формують страхові резерви. За допомогою бюджетів обласних центрів проводяться відрахування за рахунок комісійних винагород частини резерву попереджувальних заходів і інвестиційних ресурсів. Обласні центри, у свою чергу, розраховуються з регіональним центром, що надали їм установлені й погоджені фінансові кошти.

Участь страхових компаній в інвестиційній діяльності (у тому числі довгострокових інвестиційних програмах областей) здійснюється за рахунок нагромадження ними інвестиційних ресурсів: за договорами довгострокового страхування життя — відразу після укладання договору страхування, за ризикованими видами страхування — інвестування до 50 % страхових премій під час беззбиткового проходження договорів після відрахування податкових платежів і страхових виплат).

Крім того, передбачається організація регіональним центром збалансованого перестраховального захисту на обласному й міжнародному рівні, за допомогою провідних українських й закордонних страхових і перестрахових організацій.

Висновок. Таким чином, на підставі проведених досліджень зазначимо, що регіональна система регулювання страхової діяльності моделює взаємини Адміністрації регіону „Донбас” зі страховими організаціями й забезпечує управління розвитком ринку страхових послуг, з урахуванням цілей інвестиційних програма розвитку виробництва й соціальної сфери регіону. Застосування цієї програми на практиці призведе до активізації інвестиційної діяльності страхових компаній на регіональному рівні та сприятиме вирішенню соціально-економічних проблем за рахунок нових джерел фінансування, та сприятиме розвитку страхової та інноваційно-інвестиційної діяльності в регіоні.

Література

1. **Александрова М. М.** Страхування : навч.-метод. посіб. / М. М. Александрова. — К., 2002. — 208 с.
2. **Гвозденко А. А.** Основы страхования : учеб. / А. А. Гвозденко. — М., 1995. — 228 с.
3. **Гоцуляк С.** Страхование дело в Украине: состояние, тенденции, перспективы / С. Гоцуляк, А. Залетов, А. Перетяжко, В. Шевченко. — К. : Междунар. агенция „BeeZone”, 2005. — 416 с.
4. **Орланюк-Малицкая Л. А.** Платежеспособность страховой организации / Л. А. Орланюк-Малицкая. — М., 1994. — 151 с.
5. **Ткаченко Н. В.** Місце інвестиційної діяльності у страховому бізнесі / Н. В. Ткаченко // Економіка, фінанси, право. — 2003. — № 10. — С. 6 — 15.
6. **Поворозник В. О.** Акти-

візація інвестиційної діяльності страхових компаній в умовах економічної кризи / В. О. Поворозник // Стратегічні пріоритети. — 2009. — №3 (12). — С. 165 — 171.

Махортов Ю. О., Зюбін В. М. Структурно-функціональна модель регіональної системи інтеграції страхової та інвестиційної діяльності

Стаття присвячена моделюванню системи інтеграції страхової й інвестиційної діяльності на регіональному рівні. Розглянуто особливості здійснення інвестиційної діяльності страховими компаніями, проаналізовано сучасні проблеми страхового ринку, надано рекомендації щодо усунення негативних тенденцій та явищ щодо формування умов активізації інвестиційної діяльності страхових компаній на регіональному рівні.

Ключові слова: страхові компанії, страхова діяльність, інвестиції, інвестиційна діяльність.

Махортов Ю. А., Зюбина В. М. Структурно-функціональная модель региональной системы интеграции страховой и инвестиционной деятельности

Статья посвящена моделированию системы интеграции страховой и инвестиционной деятельности на региональном уровне. Рассмотрены особенности осуществления инвестиционной деятельности страховыми компаниями, проанализированы современные проблемы страхового рынка, даны рекомендации по устранению негативных тенденций и явлений для формирования условий активизации инвестиционной деятельности страховых компаний на региональном уровне.

Ключевые слова: страховые компании, страховая деятельность, инвестиции, инвестиционная деятельность.

Makhortov Y., Zyubin V. Structural-functional model of regional integration and investment insurance

Clause is devoted to modeling of system of integration of insurance and investment activity at a regional level. The features of realization of investment activity by the insurance companies are considered, the modern problems of the insurance market are analysed, the recommendations for elimination of the negative tendencies and phenomena for formation of conditions of activization of investment activity of the insurance companies at a regional level are given.

Key words: the insurance companies, insurance activity, investment, investment activity.

Стаття надійшла до редакції 12.04.2011

Прийнято до друку 26.08.2011